

ГУМАНІТАРНІ ПИТАННЯ МЕДИЦИНИ І ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

DOI: 10.26693/jmbs03.03.221

УДК 615.3/2

Мерецький В. М., Мерецька І. В.

МІСЦЕ КЛІНІЧНОЇ ФАРМАКОЛОГІЇ У СУЧАСНІЙ МЕДИЦИНІ

ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України», Тернопіль, Україна

meretsky@tdmu.edu.ua

Стаття присвячена ролі клінічної фармакології у раціональному призначенні лікарських засобів на різних етапах надання медичної допомоги. Клінічна фармакологія - наука, що вивчає взаємодію лікарських засобів з організмом здорової і хворої людини, розробляє принципи і методи вивчення дії фармакологічних препаратів у клінічних умовах і є науковою основою фармакотерапії. Вивчення основних питань загальної та спеціальної клінічної фармакології на основі сучасних досягнень в галузі фундаментальної та клінічної медицини, взаємодії лікарських засобів, причинно-наслідковий аналіз виникнення побічних реакцій, здійснення фінансового моніторингу проведеної фармакотерапії сприятиме підвищенню ефективності і безпеки застосування лікарських засобів у пацієнта.

Ключові слова: клінічна фармакологія, фармакотерапія, лікарські засоби.

Вступ. Незважаючи на те, що ліки використовуються людьми з давніх часів, їх клінічну ефективність та безпеку почали вивчати лише в ХХ ст., коли було організовано масове виробництво лікарських засобів (ЛЗ). У даний час лікарський арсенал безперервно поповнюється шляхом розробки принципово нових лікарських речовин, створення аналогових засобів, а також за рахунок надходження в клінічну практику великої кількості відтворених (генеричних) препаратів, які мають безліч власних аторгових назв. Характерною особливістю є зростання числа ЛЗ як «по горизонталі» (за рахунок нових фармакотерапевтичних груп), так і «по вертикалі» (збільшення числа препаратів у кожній з груп) [3].

Клінічна фармакологія - наука, що вивчає взаємодію лікарських засобів з організмом здорової і хворої людини, розробляє принципи і методи вив-

чення дії фармакологічних препаратів у клінічних умовах і є науковою основою фармакотерапії. Знання клінічної фармакології є абсолютно необхідним для лікаря у зв'язку з необхідністю використання принципів ефективного і безпечного вибору лікарських засобів для забезпечення лікувально-профілактичного та діагностичного процесів у стаціонарних і амбулаторно-поліклінічних умовах [6].

Основна частина. Навіть досвідченому лікарю сьогодні вже важко вільно орієнтуватися в «фармацевтичних джунглях». Велика кількість генеричних ЛЗ, суттєва різниця у вартості препаратів з однією міжнародною назвою, інформаційні матеріали сумнівної якості, недоброчесна реклама часом вводять в оману лікарів при виборі конкретного препарату [4]. Ще важче доводиться студентам медичних університетів, яким необхідно не тільки поглибити свої знання з клініко-фармакологічної характеристики лікарських засобів, а й засвоїти принципи проведення диференційованої фармакотерапії у конкретного пацієнта [3]. Відсутність достатньої підготовки з клінічної фармакології не дозволяє молодим лікарям самостійно оцінити об'єктивність «агресивної» реклами лікарських препаратів, що проводиться деякими фармацевтичними фірмами. При цьому доцільно навчити молодих лікарів раціонального алгоритму вибору необхідної лікарської терапії для конкретного пацієнта вже на початкових етапах їх професійної діяльності [2]. Виходячи з цього, завданнями дисципліни є: оволодіння основними питаннями загальної та спеціальної клінічної фармакології на основі сучасних досягнень в галузі фундаментальної та клінічної медицини з позицій доказової медицини; формування у студентів знань і умінь в галузі призначення та раціонального застосування ЛЗ, які є

необхідними для майбутньої професійної діяльності лікаря в умовах сучасної медицини, що дозволяють здійснювати індивідуалізовану, контрольовану, безпечну й ефективну фармакотерапію; вивчення студентами фармакодинаміки і фармакокінетики основних груп лікарських засобів, що застосовуються з метою профілактики, діагностики та лікування найбільш поширених та соціально значущих захворювань людини, при реабілітації хворих; вивчення показань і протипоказань до застосування лікарських засобів, взаємодії ЛЗ і небажаних лікарських реакцій на організм; складання науково-обґрунтованих комбінацій ЛЗ, які можуть бути застосовані в конкретних клінічних ситуаціях; формування умінь, необхідних для вирішення окремих науково-дослідних і науково-прикладних задач в галузі клінічної фармакології з використанням знань основних вимог інформаційної безпеки [6].

Особлива увага сьогодні приділяється відносно новим розділам клінічної фармакології – фармако-економіці та фармакогенетиці. Економічна оцінка фармакотерапії є важливою як для суспільства в цілому, так і для кожного пацієнта. Це відповідає сучасним принципам раціональної фармакотерапії, яка повинна бути «...адекватною до клінічного стану пацієнта, в дозах, відповідних до його індивідуальних особливостей, протягом належного часу і за найнижчою вартістю». Використання даного принципу є особливо актуальним сьогодні, коли ми вчимося прогнозувати витрати на лікування і співвідносимо можливості держави в оплаті ліків при формуванні системи реімбурсації, при виборі конкретних препаратів для внесення в формулярні списки, підготовці стандартів лікування [5].

Фармакогенетика вивчає відмінності фармакологічної відповіді в залежності від генетичної структури організму. Генетично детерміновані зміни метаболізму препарату (наприклад, обумовлені різною активністю ферментів, що здійснюють його ацетилювання, гідроліз, окислення або інші перетворення) можуть мати клінічні наслідки. Наприклад, пацієнтам, які швидко метаболізують деякі лікарські засоби, може знадобитися призначення більш високих доз або більша кратність прийому для досягнення терапевтичної концентрації препарату в крові. У той же час пацієнтам, які повільно метаболізують певні лікарські засоби, щоб уникнути інтоксикації, може знадобитися призначення препарату в менших дозах з меншою кратністю прийому, зокрема, це стосується препаратів з малою широтою терапевтичної дії [1].

Вивченню впливу генетичних факторів на фармакодинаміку і фармакокінетику ЛЗ і пов'язаним з цим можливостям індивідуалізації терапії сьогодні держава приділяє значну увагу. Саме фармакогенетика багато в чому пояснює індивідуальні особ-

ливості реакції на застосування ЛЗ, такі як толерантність або висока чутливість до препарату, непереносимість [5].

В даний час в усьому світі актуальним є питання про небажану дію лікарських засобів. За даними деяких авторів, смертність у результаті розвитку у пацієнтів несприятливих побічних реакцій/побічних явищ вийшла у світі на 4-е місце після серцево-судинних та онкологічних захворювань, травм [4]. Сьогодні вже є недостатнім лише виявлення і визначення частоти побічних реакцій, встановлення їх типу і ступеня вираженості, однак ретельний збір інформації, безсумнівно, теж важливий. Необхідно встановити причинно-наслідкові зв'язки небажаних реакцій із застосуванням лікарських засобів, провести їх глибокий аналіз, який дозволить зробити висновки про те, які з виявлених побічних ефектів неминучі і викликані вони властивостями самого препарату або ж особливостями організму пацієнта. Для вирішення цього завдання практикуючим лікарям необхідна допомога фахівця з клінічної фармакології [3].

Слід відзначити, що сьогодні вітчизняні лікарі-практики отримують інформацію про лікарські препарати в основному від представників фармацевтичних компаній, які не зацікавлені в навчанні клініцистів принципам раціонального вибору найбільш ефективних, безпечних і фінансово доступних препаратів з представлених на вітчизняному фармацевтичному ринку [2, 3]. З цього випливає доречність посади лікаря-клінічного фармаколога з метою контролю за обґрунтованістю, ефективністю, безпекою та економічною доцільністю проведеної фармакотерапії, дотриманням протоколів (стандартів) лікування, а також організацією і проведенням на робочих місцях постійного навчання лікарів з клінічної фармакології.

Підраховано, що обсяг інформації з клінічної фармакології кожні 5 років збільшується в 2 рази, а кожен фахівець зобов'язаний добре знати властивості сучасних лікарських засобів і вміти ефективно застосовувати їх при лікуванні пацієнтів. Саме тому лікуючий лікар повинен постійно вдосконалювати свої знання з клінічної фармакології протягом усієї трудової діяльності [2].

Заключення. Таким чином, значимість клінічної фармакології у сучасній медицині полягає у підвищенні ефективності і безпеки фармакотерапії (зокрема індивідуалізації терапії, профілактиці та своєчасному виявленні і лікуванні побічних реакцій), раціональному використанні фінансових засобів, оптимізації медикаментозного забезпечення на різних етапах надання медичної допомоги, в тому числі шляхом інформування медичних працівників, про найбільш затребувані ЛЗ та контроль за їх використанням за умов існуючих клінічних протоколів.

References

1. Hussar DA. *Drugs Interaction*. 2007. Available from: http://www.merckmanuals.com/home/drugs/factors_affecting_response_to_drugs/drug_interactions.html
2. Kevra MK. Klinicheskaja farmakologija v Belarusi. *Zdravoohranenie*. 2014; 9: 46-50. [Russian]
3. *Klinicheskaja farmakologija: ucheb posobie*. Pod red MK Kevry. Minsk: Vyshhejschaja shkola, 2015. 574 s. [Russian]
4. Kovalenko VN, Kozhuhov SN. Klinicheskaja farmakologija kak nauka: rol' v sovremennoj medicine. *Ukrainskyi kardiologichnyi zhurnal*. 2017; 1: 11-5. [Russian]
5. Kozhuhov SN. Rol' klinicheskoy farmakologii v sobljudenii standartov i individualizacii farmakoterapii. *Zdorovia Ukrainy*. 2017; 2 (51). Available from: <http://health-ua.com/article/24915> [Russian]
6. Meretskiy VM. Suchasni aspekty vykladannia klinichnoi farmakolohii. *Medychna osvita*. 2014; 4: 92-4. [Ukrainian]

УДК 615.3/2

МЕСТО КЛИНИЧЕСКОЙ ФАРМАКОЛОГИИ В СОВРЕМЕННОЙ МЕДИЦИНЕ**Мерецкий В. Н., Мерецкая И. В.**

Резюме. Статья посвящена роли клинической фармакологии в рациональном назначении лекарственных средств на различных этапах оказания медицинской помощи. Клиническая фармакология – наука, изучающая взаимодействие лекарственных средств с организмом здорового и больного человека, разрабатывает принципы и методы изучения действия фармакологических препаратов в клинических условиях и является научной основой фармакотерапии. Изучение основных вопросов общей и специальной клинической фармакологии на основе современных достижений в области фундаментальной и клинической медицины, взаимодействия лекарственных средств, причинно-следственный анализ возникновения побочных реакций, осуществление финансового мониторинга проводимой фармакотерапии, способствует повышению эффективности и безопасности применения лекарственных средств у пациента.

Ключевые слова: клиническая фармакология, фармакотерапия, лекарственные средства.

UDC 615.3/2

The Place of Clinical Pharmacology in Modern Medicine**Meretskii V., Meretska I.**

Abstract. The article deals with the role of clinical pharmacology in the rational use of medicinal products at various stages of the provision of medical care.

Clinical pharmacology is a science that studies the interaction of drugs with the body of a healthy and sick person, develops the principles and methods of studying the effects of pharmacological drugs in clinical conditions and is the scientific basis of pharmacotherapy. Deepening knowledge of pharmacodynamics and pharmacokinetics of the main groups of drugs, studying indications and contraindications to the use of drugs, compiling scientifically based combinations of drugs, determining the possible influence of genetic factors on the pharmacological response will allow the doctor to provide an individualized approach to choosing drug therapy. Detection of adversary actions, determination of their type and degree of severity, prediction of consequences also require knowledge of clinical pharmacology.

A large number of generic drugs, a significant difference in the cost of drugs with one international name, information materials of dubious quality sometimes mislead doctors when choosing a particular drug. The post of a doctor-clinical pharmacologist is considered to be desirable in order to control the validity, efficiency, safety and economic feasibility of pharmacotherapy, compliance with protocols (standards) of treatment, as well as the organization and conduct of on-the-job training of doctors in clinical pharmacology.

Study of the main questions of general and special clinical pharmacology on the basis of modern achievements in the field of fundamental and clinical medicine, interaction of drugs, causal analysis of the occurrence of adverse reactions, financial monitoring of the carried out pharmacotherapy will increase the efficiency and safety of using drugs by the patients.

Keywords: clinical pharmacology, pharmacotherapy, drugs.

Стаття надійшла 24.02.2018 р.

Рекомендована до друку на засіданні редакційної колегії після рецензування